

**Слово на ректора на Софийския университет „Св. Климент
Охридски“ проф. дфн Анастас Герджиков**

24 май 2017 г.

Уважаеми господин Председател на Народното събрание,
Уважаеми членове на Академичния съвет,
Уважаеми Народни представители,
Господа министри и представители на изпълнителната власт,
Уважаеми ректори и колеги от Българската академия на
науките и други научни организации,
Скъпи колеги, преподаватели и студенти,

Двайсет и четвърти май, празникът на писмеността, духовността и културата, е най-българският празник, изпълващ сърцата ни с гордост, повод да си припомним приноса на нашия народ към европейската и световната цивилизация.

Днешният ден ни задължава да си припомним и делото на тези, които са ни дали този повод за гордост – светите братя Константин-Кирил Философ и Методий и техните ученици, един от които е и патронът на нашия университет – Св. Климент Охридски.

За неспециалиста това да измислиш графични знаци за 30-40 букви не е голям подвиг. Но ние знаем, че тук не става дума за заместването на гръцките букви с нови знаци, а за анализ на фонемната структура на езика, за който трябва да изготвиш азбука, за различаването на всяка фонема, за да можеш след това да я означеш с нов знак.

С новата азбука Константин и Методий започват да превеждат на славянски най-необходимите богослужебни книги. За превода им

двамата братя е трябвало да решат как да преведат философско-религиозните термини и отвлечени понятия, липсващи в говоримия народен език. Съществуващата лексика е обогатена. Съобразени са различията в морфологията и синтаксиса на двата езика. Практическите трудности водят Кирил до теоретични разсъждения по въпросите на превода, изложени в едно слово, от което имаме запазен само фрагмент. Кирил успява да съчетае буквалния превод, който се придържа тясно към оригинала, с превод по смисъл там, където дословен превод е невъзможен – „Защото не думите и словата ни са потребни, а техният разум”.

Наред с преводите си Константин оставя редица съчинения – полемически беседи, слова, една кратка история и поетически творби. Имаме сведение за това, че произведението му, посветено на откриването на мощите на св. Климент, се пее в гръцките училища, т. е. влязло е в училищния канон. Светите братя създават нов литературен и книжовен език и той е български. Старобългарските писатели (Черноризец Храбър, Йоан Екзарх, Климент Охридски) наричат езика на Кирил „славянски”, но някои автори бързат след това да пояснят, че става дума за български. В „Солунска легенда” глас свише се обръща към Константин с думите „Кириле, Кириле, иди в обширната земя и сред славянските народи, сиреч българите, защото Господ те е определил да ги покръстиш и да им дадеш закон.” Този книжовен език българите предават на сърби и руси, а по-късно и на църквата в долнодунавските княжества Влашко и Молдова.

Преди десет години кирилицата стана третата азбука на Европейския съюз. Но европейското измерение на делото на Константин-Кирил Философ е очевидно още преди повече от

четвърт век, когато първият славянски папа – Йоан Павел II, провъзгласява славянските апостоли Кирил и Методий за съпокровители на цяла Европа.

Макар че е обявен за официален празник през 1990 г., честването на този най-български ден започва през Възраждането. Днес е необходимо ново възраждане на българското образование, наука и култура и те повече от всякога трябва да бъдат национален приоритет – дългосрочен, надпартиен и стратегически.

Нашата писменост, духовност и култура са ни издигнали до върхове, които дават основание на академик Лихачов да нарече България „държавата на духа“. От нас зависи дали ще останем достойни за такова признание или ще пропилеем с лека ръка постигнатото от апостоли, светци и будители. Ще се превърнем ли в слабокултурни консуматори, ценящи единствено непосредствено приложимото, или ще запазим любопитството за знания и духовното безпокойство, раждащи наука и просвета.

Книгата, това най-велико свидетелство за човешката жажда за знания и духовност, няма да изчезне заради таблетите и смартфоните. Тя е преживяла забележителна еволюция и е била и свитък, и кодекс, и книга в съвременния ѝ вид, и от папирус, и от кожа, и от хартия, и ръкописна, и печатна. Книгата не се плаши от промени на материала и формата и няма да изчезне заради технологичния напредък.

Но книгата може да изчезне, когато престанем да ценим това, което съдържа и олицетворява, не когато се промени формата ѝ, а когато спрем да четем. Книгата ще изчезне от ръцете ни, ако книжовността напусне сърцата ни.

Млади приятели, не допускайте това. Помнете своя род и език! Не забравяйте детското си любопитство към света! Ако има нещо по-свято от знанието, то е разбирането – да вникнеш в смисъла, да разкриеш тайните на мирозданието, да постигнеш истината.

Благодаря и честитя празника на всички истински учители, на хората, разпространяващи знанието и съхраняващи културата и историческата ни памет в училища, читалища, библиотеки и музеи, на преподавателите и изследователите в университети и научни институти, на учениците и студентите, и на всички, които цял живот остават любознателни читатели.

Честит празник на българската просвета и култура, на славянската писменост, на знанието и духовността!